

Doorrekening verkiezingsprogramma's CPB

Ter inleiding

Deze notitie geeft een samenvatting van de op 26 oktober verschenen doorrekening van de verkiezingsprogramma's door het CPB. In de CPB-analyse "Keuzes in kaart 2008-2011; economische effecten van acht verkiezingsprogramma's" zijn de verkiezingsprogramma's van CDA, PvdA, VVD, SP, GroenLinks, D66, ChristenUnie en SGP beoordeeld op de gevolgen voor de overheidsfinanciën, macro-economische ontwikkeling en de koopkracht voor diverse groepen. De LPF en nieuwe politieke partijen hebben niet gevraagd om een doorrekening en zijn dus niet meegenomen in de beoordeling.

In deze notitie zal aan de hand van onze speerpunten arbeidsparticipatie, eerlijk delen, onderwijs en zorg een korte beoordeling worden gegeven.

Vooraf: Analyse is beperkt

De studie van het CPB schenkt uitsluitend aandacht aan de financieel-economische aspecten van de verkiezingsprogramma's. Het FNV betreurt het feit dat de milieu-effecten deze keer niet zijn meegenomen in de analyse van het CPB. Deze keuze is ingegeven door tijdgebrek als gevolg van de vervroegde verkiezingen. Het zegt ook iets over de prioriteit van het milieu op de agenda van economische rekenmeesters. Dit geldt ook voor de baten uit de kenniseconomie. Hiervoor heeft het CPB een poging gedaan om de baten van het kennisbeleid in beeld te brengen. Het CPB geeft om begrijpelijke redenen aan dat het eigen model niet goed in staat is om deze baten te kwantificeren, terwijl op de langere termijn duidelijk is dat investeringen in onderwijs en kennis een grote bijdrage leveren aan de productiviteit en concurrentievermogen. Partijen die veel investeren in kennis en onderwijs worden hierdoor ondergewaardeerd in de analyse van het CPB.

Het CPB hecht sterk aan de houdbaarheid van de overheidsfinanciën, terwijl ook investeringen in onderwijs, kennis en het milieu juist voor komende generaties van groot belang zijn. Er bestaat tot op zekere hoogte een afruïl tussen de economische groei en de kwaliteit van het milieu en publieke dienstverlening. Dit betekent dat de partijen die hoog scoren op het terrein van economische groei relatief slecht scoren op het terrein van milieu en publieke dienstverlening. Deze keerzijde komt in de analyse van het CPB echter niet in beeld.

Arbeidsparticipatie

Over het algemeen geldt dat de linkse partijen ten opzichte van het basispad een beperkte werkgelegenheidsgroei in de collectieve sector realiseren. In de overheidssector komen de meeste banen tot stand door de programma's van SP en ChristenUnie. Het VVD-programma leidt hier tot flink banenverlies. In de gezondheidszorg leidt het GroenLinks-programma tot de meeste banengroei. VVD en D66 zorgen voor de meeste banen in de marktsector.

Om de werkgelegenheidsgroei in de marktsector te bevorderen worden verschillende instrumenten gehanteerd. Zo kiest de VVD uitdrukkelijk voor een generiek beleid van lastenverlichting (2,5%-punt minder inkomstenbelasting) en achterblijvende uitkeringen. Andere partijen zoeken het meer in specifieke maatregelen, zoals lastenverschuiving en verlaging van de arbeidskosten aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

In dit kader is het opvallend dat het CDA geen invoering van een inkomensafhankelijke arbeidskorting bepleit, terwijl het wel in hun programma staat (blz. 69). Ook komt de 40-urige werkweek niet in de doorrekening terug. Daartegenover bepleit het CDA wel een forse verslechtering van de ontslagbescherming (blz. 137), terwijl hun programma dit niet aangeeft.

Het CPB is positiever over de structurele economische groei van de rechtse partijen (CDA, VVD en D66) dan van de linkse partijen. Ook de evenwichtswerkloosheid (dus los van de conjuncturele korte termijn) is positiever bij rechtse partijen. Een schevere inkomensverdeling en scherpere prikkels ("replacement rate") werken blijkbaar goed in het CPB-model.

Samenvattende cijfers (mutaties t.o.v. basispad)

	CDA	PVDA	VVD	SP	GL	D66	CU
Werk coll. sector	- 1/4	0	- 1/2	1/4	1/4	0	1/4
Werk totaal	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
Werkloosheid	-0,1	-0,3	-0,2	-0,4	-0,5	-0,3	-0,5

Koopkracht en eerlijk delen

In de komende jaren zullen de microlasten voor gezinnen en bedrijven stijgen bij ongewijzigd beleid. De lasten op arbeid en inkomen lopen bij ongewijzigd beleid verder op met 4¾ mld euro, terwijl de lasten op vermogen en winst juist dalen met 1¼ mld euro. De lastenverhoging voor gezinnen hangt vooral samen met de stijging van de ziektekostenpremies. De FNV is positief over het feit dat de meeste politieke partijen deze sterke lastenverhoging proberen te matigen. Veel partijen zijn bijvoorbeeld voorstander van een hogere arbeidskorting, zoals de FNV heeft bepleit.

Opvallend is het feit dat het CDA en SGP de enige partijen zijn die de lasten voor gezinnen de komende jaren juist extra laten stijgen. Dit is vooral opmerkelijk omdat tijdens de kabinetten Balkenende de lasten op gezinnen ook al flink zijn gestegen. De overige partijen nemen duidelijk afstand van het beleid van Balkenende in de afgelopen jaren en kiezen wel voor maatregelen gericht op lastenverlichting voor huishoudens.

Geen enkele politieke partij bepleit extra lastenverlichting voor bedrijven. In de afgelopen jaren zijn de lasten voor werkgevers al fors gedaald. Zelfs voor de VVD lijkt het nu genoeg geweest. Dit sterkt de FNV in de overtuiging dat na het werkgeverskabinet Balkenende de huishoudens in de komende periode nadrukkelijk aan de beurt zijn om te delen in de economische opleving.

De verkiezingsprogramma's van de politieke partijen leiden allemaal tot meer koopkracht. GroenLinks en SP scoren het beste, gevolgd door VVD en D66. als we kijken naar de verdeling van de koopkracht dan blijkt dat de verkiezingsprogramma's van de PvdA, GroenLinks en de SP leiden tot de grootste koopkrachtverbetering voor de middeninkomens.

Net als de VVD kiezen ook het CDA en D66 voor een verdere toename van de inkomensverschillen in Nederland. De hoogste inkomens gaan er volgens deze partijen het meeste op vooruit, terwijl de laagste inkomens ook de komende jaren zullen achterblijven. Dit valt te verwachten van de VVD, maar is opmerkelijk voor het

CDA. Hiermee houdt de partij vast aan het beleid van de afgelopen jaren waarin de inkomensverschillen zijn toegenomen. In de verkiezingsprogramma's van de PvdA, de SP en GroenLinks profiteren vooral de middeninkomens en worden de inkomensverschillen juist verkleind. De ChristenUnie houdt als enige partij de bestaande inkomensverschillen ongewijzigd.

Koopkrachtmutatie mediaan 2008-2011 (in % over vier jaar)

	CDA	PvdA	VVD	SP	GL	D66	CU
tot € 24.000,-	4	4	4	6	7	4	4
€ 24.000 - € 64.000	4	5	5	7	9	5	4
meer dan € 64.000,-	5	3	6	1	5	5	4
Werkenden	5	5	5	8	11	5	4
Uitkeringsgerechtigden	5	5	3	8	7	5	4
65 jaar en ouder	3	3	4	4	3	3	3
Alle huishoudens	4	4	5	6	8	5	4

Opvallend is verder dat ook bij het CDA de koopkracht van 65-plussers duidelijk achterblijft bij de gemiddelde koopkrachtontwikkeling, ondanks de stevige verkiezingsbeloften over de toekomst van de AOW. Het CDA laat gepensioneerde ouderen onvoldoende meedelen in de economische groei.

Na de ingrijpende bezuinigingen op de sociale zekerheid door de afgelopen kabinetten, willen VVD en D66 in de komende regeerperiode verder gaan met nieuwe bezuinigingen. Zij staan hiermee duidelijk tegenover de andere partijen die juist meer middelen voor de sociale zekerheid ter beschikking willen stellen.

Verder is opvallend dat het CDA nu ineens de huurtoeslag wil verhogen, terwijl deze partij in het huidige kabinet al vier jaar lang heeft gekort op de huurtoeslag

Zorg

Alle partijen willen de doelmatigheid in de zorg vergroten. De meeste partijen willen meer marktwerking en concurrentie. Het CDA gaat hierin het verst en de SP is de enige partij die minder marktwerking wil.

Het CDA wil versnelde marktwerking in de zorg op de ZVW en AWBZ. Vormen van regulering, zoals het Budgettair Kader Zorg en het bouwregime wil het CDA afschaffen. De verzekeraars worden volledig leidend en risicodragend voor alle zorguitgaven.

De volgende doelmatigheidsmaatregelen worden voorgesteld door een meerderheid van partijen:

- meer marktwerking bij ziekenhuisbekostiging, o.a. door maatstafconcurrentie
- aanscherping geneesmiddelenvergoedingssysteem (GVS)
- afschaffing no claim
- scheiden van wonen en zorg (met vervallen intramurale bijdrage) in de Verzorging en Verpleging. Het CDA wil als enige partij nog verder gaan door ook diensten (maaltijden, schoonmaken, de was doen) los te koppelen van de AWBZ.

Bij de uitgaven van de zorgsector maakt het CPB terech onderscheid tussen het volume van de zorg (zeg maar: het pakket) en de prijs (zeg maar: efficiency).

Ontwikkeling zorguitgaven in miljarden (mutaties t.o.v. basispad)

	CDA	PVDA	VVD	SP	GL	D66	CU
Pakket	1/4	1/4	- 3/4	3/4	1/2	0	0
Efficiency	- 1/2	- 1/4	- 1/4	1/4	0	- 1/4	- 1/4
Totale zorg- uitgaven	- 1/4	0	- 1	1	1/2	- 1/4	- 1/4

Het CDA wil bijvoorbeeld afschaffing van de no claim (1/4 miljard extra) en een efficiencyverbetering van 1/2 miljard (versnelling marktwerking in de ZVW en AWBZ).

Daarnaast wil het CDA scheiden van wonen en zorg in de AWBZ.

De PVDA wil afschaffing van de no claim (1/4 miljard extra). Daarnaast wil de PVDA 1/4 miljard extra voor personeel in de thuiszorg en verpleeghuizen. Tegenover deze intensiveringen staat 1/2 miljard bezuinigingen door maatstafconcurrentie, lagere tarieven specialisten en een bezuiniging op de AWBZ.

De VVD wil 3/4 miljard bezuinigen op het pakket van de AWBZ en daarnaast 1/4 miljard bezuinigen door concurrentie en lagere specialistentarief.

Algemeen beeld is dat alle partijen doelmatigheidswinst inboeken. De VVD wil daarbovenop nog een aanzienlijke beperking van het AWBZ-pakket. Tegenover doelmatigheidswinst stellen linkse partijen dat er geïnvesteed moet worden in knelpunten in de zorg. Hiervoor hebben het CDA en de VVD geen middelen over.

Onderwijs en kennis

Alle partijen trekken meer geld uit voor kennis en zetten daarbij vooral in op onderwijs. Wel bestaan duidelijke verschillen in de omvang van de investeringen. CDA, VVD en ChristenUnie investeren relatief weinig in de verbetering van het onderwijs. Groenlinks trekt hiervoor het meeste geld uit. Ook D66 en SP willen de onderwijsuitgaven sterk verhogen, gevolgd door de PvdA.

Netto-investeringen van kennisvoorstellen 2008-2011 (mld euro's, prijzen 2007)*

	CDA	PvdA	VVD	SP	GL	D66	CU
Onderwijs	0,7	1,7	1,0	1,8	3,2	2,6	0,8
Wetenschap	0,1	0,2		0,1	-0,1		
Innovatie	0,2			-0,1	0,3	0,1	0,1
Totaal kennis	1,0	1,9	1,0	1,7	3,4	2,8	0,9

* (netto-investeringen zijn intensiveringen minus ombuigingen, afrondingsverschillen mogelijk)

De meeste partijen richten zich op de kwaliteit van leraren, uitval van (V)MBO-leerlingen en de (studie)financiering van het Hoger Onderwijs. Op het terrein van wetenschap en innovatie zijn de investeringen veel lager.

De voorstellen zijn beoordeeld op hun bijdrage aan de welvaart en ingedeeld in kansrijke en niet-kansrijke voorstellen (intensiveringen en ombuigingen). Van veel voorstellen is echter niet bekend of het welvaartseffect gunstig of juist ongunstig is of is het effect op de welvaart neutraal, deze vallen onder de categorie overig.

Voorstellen geordend naar kansrijk, niet-kansrijk en overig

	CDA	PvdA	VVD	SP	GL	D66	CU
kansrijk	0,6	0,8	0,5	0,7	2,4	1,8	0,4
niet-kansrijk	-	-	-	0,2	0,2	-	-
overig	0,6	1,0	0,6	0,9	2,0	1,3	0,5

Conclusies

De doorrekening van het CPB laat zien dat een aantal politieke partijen vergaande voorstellen niet kunnen handhaven. De gigantische bezuinigingen in de zorg die het CDA wilde zijn niet haalbaar, de voorstellen van verschillende partijen om te bezuinigen bij de overheid blijken beperkt mogelijk en de lastenverzwaring die de VVD voor huurders in petto had zijn geschapt. Daartegenover staat dat in de doorrekening door partijen soms nieuwe maatregelen staan die niet in die vorm in de partijprogramma's staan. Meest opvallende maatregel in dit kader is de verslechtering van de ontslagbescherming die het CDA in petto heeft.

Voor de FNV is van belang dat partijen streven naar een eerlijke inkomensverdeling, bevordering van de arbeidsparticipatie en goede publieke dienstverlening, zoals onderwijs en zorg. Naar deze maatstaven gemeten scoort de VVD slecht. De koopkracht neemt het meeste toe voor de hoogste inkomens en uitkeringsgerechtigden blijven fors achter. De VVD wil als enige partij enorm (ruim 3 miljard euro) bezuinigen op de collectieve uitgaven, ten koste van onder andere de zorg, de sociale zekerheid en ontwikkelingssamenwerking. De hogere prijs die betaald wordt, leidt niet tot hogere werkgelegenheidscijfers.

Positief is dat veel partijen de lasten voor burgers verlagen in plaats van de lasten van bedrijven, zoals de afgelopen vier jaar is gebeurd. Dit is van belang omdat de lasten bij ongewijzigd beleid hoger uitvallen. Alleen het CDA is met een lastenverzwaring voor burgers hierop een uitzondering. Opvallend punt is dat bij deze partij de middeninkomens er minder op vooruit gaan dan bij de PvdA.